

Kees Combat, Dees Maas

Baak, Bronkhorst en Bibliobus

In gesprek met Mieke en Harrie van bus 7

Er was een tijd dat intellectuele lezers verre, niet ongevaarlijke tochten ondernamen om een boek in te kunnen zien. Tegenwoordig reizen de boeken naar de lezers. Tsjip beleefde een dagje Bibliobus in de Achterhoek.

"Als je carrière wilt maken in de bibliotheekwereld, moet je natuurlijk nooit op de bus" zegt Mieke van der Valk (48) met een lachje. Dan had ze meteen van de bibliotheekopleiding het circuit moeten doorlopen, op de verschillende afdelingen ervaring moeten opdoen, hoofd van een afdeling moeten worden, de baas spelen over mensen. Mieke, na een scheiding tien jaar geleden uit noodzaak in het bedrijf gestapt, is een veilig baken in het woelige binnenzeetje dat de bibliobus op woensdagmiddag in Baak, Toldijk en Bronkhorst blijkt te zijn. Vier dagen per week is ze aan boord, één dag doet ze de administratie.

Stuurman is Harrie Papen (48), die drie dagen per week chauffeert. Hij doet dan 33 verschillende halteplaatsen in de Achterhoek en de Liemers aan. Trots meldt hij dat de Volvo een kleine drie ton heeft gekost en met 170 PK de vracht aan boeken goed kan trekken.

We monsteren aan

Baak, de standplaats waar we opstappen staat niet op de kaart. Deze vorm van dienstverlening is dan ook uitdrukkelijk bedoeld voor woonplaatsen met maximaal 3000 inwoners. Voor kleine kernen, die anders afhankelijk zijn van de openbare bibliotheek in de dichtstbijgelegen grotere plaats, kan de bibliobus een uitkomst zijn. "Voor pakweg f10.000,- per jaar kan een gemeente één uur in de week een bus huren, met alles erop en eraan, van boeken tot personeel. Een groot deel van de werkelijke kosten wordt gesubsidieerd. Het enige wat de gemeente nog hoeft te doen, is boos worden als we er eens niet zouden zijn. Het is niet duur.", vindt Mieke, terwijl ze te hulp wordt geroepen door een jongetje van een jaar of zeven dat naarstig op zoek is naar een boek over aardappelen. Het is uitgeleend; er zit een Aviko-fabriek in de buurt. "Dan wil ik dit graag verlengen", zegt de jonge bibliotheekbezoeker beslist en legt een kinderboek op de inname-balie. Mieke voert wat magische handelingen uit met de ook hier ingevoerde streepjescodes, en verwijst hem naar de uitleenbalie aan het andere eind van de bus, waar Harrie de honneurs waarneemt. Ze wisselen bij ieder halte van positie en taak. Dat houdt het leuk.

De literaire democratie

Tussen Mieke en Harrie in staat op de planken de hele wereld. De literatuur naast de psychologie van de individuele mens, de CD's naast de boeken voor de kindergery. Boeken ook over de eigenstreek, de Achterhoek, het land achter

de Rijn en de IJssel. Er is ook een klein aantal videobanden te leen. Wat de doelgroep betreft is niet zo gek bekeken dat die juist bij de uittrekselboeken staan.

En de literatuur? Democratischer kan ze niet worden aangeboden: William Golding en Witold Gombrowics paren met de Gouden Vijf van de dames Van Nijnatten-Doffegnies, De Moor-Ringnald en Mien van 't Sant en nog zo twee. Meteen daarnaast vindt Hermine de Graaf buurvrouw Anke de Graaf. Nog een greep: de historische pulproman *Rood kleurt de dageraad* mag staan naast Philip Roth, detectiveschrijver Thomas Ross en Renate Rubinstein.

Mieke: "Er zijn bibliotheken waar ze streekromans zorgvuldig apart zetten. Maar ik heb er juist lol in om mensen die anders alleen dat genre zouden lezen, één boekje te laten doorschuiven en ze het net wat minder clichéachtige boek met een vergelijkbaar thema aan te bevelen." Het adviseren is het leukste deel van het werk. En in de loop der jaren heeft ze daar ook wel kijk opgekregen. "Ik zie op tien meter afstand wat voor genre boek iemand in zijn handen heeft". Het houdt pas op als iemand een bepaald boek zoekt, 'waar een vrouw op zo'n blauwige kافت staat'. Anders weet ze haar weg in boekenland te vinden. De moeder die een boekje zoekt voor haar tienerzoon, die eigenlijk nauwelijks leest, wordt verwezen naar de categorie makkelijk leesbare en spannende boeken. En zo maakt Mieke ook anderen wegwijs. Ze vindt dat de kern van haar taak. Een opvoedende taak, dat zeker.

Niet verwonderlijk dus dat de bibliobus meestal een standplaats zoekt in de buurt van een school. Soms wordt de route daarop zelfs aangepast. 's Middags staat de bus dan bij het schoolplein en 's avonds in het zelfde dorp op een andere plaats voor het werkende publiek. Als het even kan wordt bovendien een samenwerkingsverband met de school aangegaan. De bus wordt dan bezocht door hele klassen of een leraar met een groepje leerlingen. Ook zorgt de bibliobus dat er genoeg boeken aanwezig zijn over bepaalde onderwerpen als de scholen met een project bezig zijn. Het is tekenend (zie elders in dit blad) dat het over het algemeen de bibliotheek zelf is, die hiertoe het initiatief neemt.

Het publiek

Door het kiezen van de standplaats verzekert de bibliobus zich van heel wat jonge lezers. In Baak zien we verder vooral vrouwen de bus binnen lopen, vaak met hun kinderen. En af en toe een man. Mieke: "Toch mis ik de jongeren van 17, 18 jaar hier het meest. Die gaan doorgaans in de stad van hun school naar de bibliotheek. Vaak halen ze hier de boeken die in de plaatselijke bibliotheek uitgeleend zijn, of hun moeders doen dat voor hen." Maar dat wil niet zeggen dat de bibliobus hier een ware kans mist. Bij het in gebruik nemen van de bibliobussen dacht de Provinciale Bibliotheek Centrale Gelderland met name aan mensen die niet regelmatig een nabijgelegen stad bezochten, zoals ouderen, jeugd van de basisschool en mensen die b.v. vanwege de zorg voor kleine kinderen aan huis gebonden zijn.

Later komt nog een scholier aanwippen. "Hebben jullie boeken over 'de schilder in het algemeen'? Ik moet morgen een werkstuk inleveren." Er is niets

van haar gading te vinden. Harrie zucht. Als ze dat nou wat eerder had laten weten. Toch is zij een uitzondering op de regel. De meeste (volwassen) bezoekers zijn zeer goed op de hoogte van de mogelijkheden om te reserveren en boeken van elders te laten komen. Het lijkt erop dat men daar ook bewuster en vaker gebruik van maakt dan in een gewone bibliotheek. De mensen zijn er duidelijk meer mee vertrouwd.

Een paar minuten voor vertrektijd is de bus opeens leeg en draven Harrie en Mieke rond om alle planken te controleren. "Doe je dat niet, dan verlies je tijdens de rit het nodige". De planken zijn allemaal wat schuin geplaatst zodat de boeken tegen de wand kunnen rusten. Slappend wachten ze zo op de inwoners van Bronkhorst. Bij het vertrek wordt even gezwaaid naar een mevrouw, die in haar tuin aan het werk is. De bibliobus heeft geen telefoon, dus is er bij elke halteplaats een afspraak met één van de omwonenden, die als contactpersoon functioneert.

Selectie en sjouwen

Ieder bus heeft een collectie van ruim 11.000 boeken, waarvan er ongeveer 4.000 in de bus staan; de rest is uitgeleend. Per week mag men achttien nieuwe boeken aanschaffen. "In deze streek moet je niet te fijn christelijk kiezen, wat juist in de Noord-Veluwe wel vanzelfsprekend is. En literatuur? Kies ik als ik in kan schatten dat ik er zo'n acht tot tien klanten voor heb. Hier, het nieuwe boek van Nelleke Noordervliet, heb ik zelf nog niet kunnen lezen, maar ik weet zeker dat ik het vanavond in Steenderen aan een mevrouw

kwijt kan. Dat doe ik wel vaker". Naast de wekelijkse aanschaffen wordt de collectie regelmatig vernieuwd met behulp van het algemene wisselmagazijn van de PBCG in Arnhem, dat ruim 200.000 boeken heeft. En 'alles wat hier staat, sjouw je er zelf in en uit'.

Soms een keer te veel zelfs, vertelt Harrie. Was hij op een vrijdagmiddag op weg naar de garage waar een collega de volgende ochtend ede bus zou bekijken, over een weg die hij niet zo heel goed kende. Regen tegen de ruiten, stikdonkere avond. Voelt hij ineens een geweldige hobbel, vliegt ongeveer met zijn hoofd tegen het plafond en hoort achter zich de hele boel ineens donderen. Bij de garage gekomen bood hij zijn collega aan om samen de ravage op te ruimen, maar die dacht; 't is vrijdagavond, ik weet wel wat beters. "Nou dat heeft em geweten! Ik geloof dat hij en Mieke de hele zaterdag bezig zijn geweest om van de puinhoop weer iets te maken. Alle schappen waren van de muur gevlogen en wat denk je dan van de boeken?!"

Boekenkast op wielen

Ja, zo'n ravage zal in een 'vaste' bibliotheek niet vaak voorkomen, maar verder zijn er weinig verschillen te ontdekken. Het aantal boeken dat men mag lenen is niet wezenlijk anders; 6. Misschien dan de uitzondering dat de bibliotheek zélf een wanbetaler op kan zoeken bij wijze van laatste maatregel. "Als er gewoon een loopje met ons genomen wordt, wil ik nog wel eens met de bus bij zo iemand langs gaan. Dan halen we de boeken op...dat vindt de buurt ook prachtig." Misschien het feit dat men de bezoekers beter kent, omdat er door de vele reserveringen veel meer contact is tussen bibliotheek en lezer. Natuurlijk liggen er in de bibliobus minder boeken voor het grijpen en is er bijvoorbeeld geen uitgebreid knipselarchief, maar in principe kan alles aangevraagd worden. En toch wordt de bibliobus volgens Mieke niet voor vol aangezien. Het aura van een boekenkast op wielen, die vooral streekromans in den lande brengt, laat zich niet wegautomatiseren. Ook niet bij collega's. Op die manier beland de bibliobus vaak op de beknibbelpost. Het komt bijna jaarlijks voor dat er bewoners van haar 'wijk' op de bres moeten om de bus te behouden. Gemeenten houden vast aan de status van een gebouw en investeren liever in oogstrelender projecten, dan in een bus, die niet van hen is.

Maar ook in het bibliotheekwezen zelf zijn bezuinigingen noodzakelijk. Dat zou wel eens gevolgen kunnen hebben voor de bibliobus. Een van de plannen is om met speciale doelgroepenbussen (b.v. alleen groot letterboeken) te gaan rijden. Een groot deel van Miekés werk zal dan onder de afdeling Bijzondere Dienstverlening vallen. De bezuinigingen laten haar niet koud. "Ik moet er niet aan denken dat ze me straks Harrie afnemen." Na een middagje meerijden zouden wij die bezuinigingen ook niet voor onze rekening willen nemen: de twee van bus 7 hebben geen moment rust. Terwijl aan de ene kant pasjes worden afgetoetst op te laat terugbrengen, verdwijnen aan de andere zijde van de bus afgetekende boeken in plastic zakjes en tasjes. Ieder week weer. Wat cijfers: 32 % van de Bronkhorstenaren is lid. In 1993 leenden zij 2.644 boeken van bus 7, die een half uur per week in Bronkhorst stond. En zo bezoeken de 8 bibliobussen, die Gelderland rijk is, zo'n 180 halteplaatsen,

goed voor 24.000 vaste bezoekers. Bus 7 leende in 1993 gemiddeld 102 boeken per uur uit.

Voor de Lijst.

Ondertussen bereiken we de halteplaats in Toldijk, het parkeerterrein bij de school. Netjes op tijd. "Ze staan vaak al te wachten" had Harrie aangekondigd. En ja, binnen 30 seconden lopen er zeven Toldijkse dwergen te snuffelen en twee volwassen sneeuwwitjes. Helma (11) zit in de kinderjury. Ze levert ook voor haar vriendinnetje een lijstje met favoriete boeken in. Nancy Springer mag het van haar winnen met Colt. Mooi boek vindt ze. "En dat Kameleon-boek wat je in je hand hebt?" Minachtend; "Da's niet voor mij, da's voor mijn vriendin."

De tweede scholier die we deze middag zien, een meisje van 16, brengt *Wierook en tranen* terug en *Het verrotte leven van Floortje Bloem*. "Moeten ze verlengd worden?" vraagt Harrie. Nee, schudt ze, ze kent ze nu wel. 't was voor de Lijst. Een doodgewone bibliotheek. Dat klopt.

